

Криворучко Ірина Василівна,
кандидат наук з державного управління,
провідний фахівець сектору організації навчання слухачів вищих керівних кадрів
відділу організаційного забезпечення навчального процесу
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Антона Цедіка, 20, м. Київ, 03057, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>
e-mail: i.kryvoruchko@knu.ua

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Анотація. Статтю присвячено аналізу професійної підготовки фахівців у формуванні ефективної кадрової політики сфери цивільного захисту України та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів. Виявлено нагальну необхідність перегляду та удосконалення кадрової політики цивільного захисту зумовлену ключовими детермінантами. Досліджено комплекс нормативно-правових документів з питань професійної освіти, підготовки фахівців сфери цивільного захисту. Виявлено особливості системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту. Акцентовано на ролі Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо професійної підготовки фахівців сфери цивільного захисту. Сфокусовано на адаптації новопризначених службовців для посилення ефективності роботи ДСНС та зменшення плинності кадрів як важливої компоненти подальшого професійного зростання. Охарактеризовано механізм проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів із питань цивільного захисту. Визначено засади освітньої діяльності з функціонального навчання навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту. Встановлено відсутність цілісної системи безперервної антистресової підготовки фахівців сфери цивільного захисту на всіх етапах їхнього професійного розвитку. Акцентовано на підвищенні ефективності формування психологічної готовності курсантів до діяльності в ризиконебезпечних обставинах. Обґрунтовано інтеграційні процеси України актуалізують потребу підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту в закладах вищої освіти з особливими умовами навчання, визначено напрями удосконалення. Для підвищення якості державної кадрової політики в сфері цивільного захисту запропоновано напрями оптимізації. Професійна підготовка фахівців сфери цивільного захисту вважається запорукою ефективності діяльності служби цивільного захисту України. Характерною рисою цієї підготовки є формування змісту професійної підготовки з врахуванням компетентнісного, діяльнісного та міждисциплінарного підходів.

© Криворучко І. В., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Ключові слова: *цивільний захист, кадрова політика, професійна підготовка, фахівці цивільного захисту, підготовка кадрів, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, публічне управління, національна безпека, надзвичайні ситуації, управління персоналом, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, кадри.*

Як цитувати: Криворучко І. В. Професійна підготовка фахівців як важливий компонент кадрової політики сфери цивільного захисту. *Теорія та практика державного управління*. 2025. Вип. 1 (80). С. 309–326. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-18>

Вступ. Для України як правової соціальної держави важко переоцінити роль та місце кадрової політики у державотворчому процесі. Кадрова політика покликана забезпечити гармонійне поєднання інтересів особистості та держави, адже належна готовність фахівців сфери цивільного захисту є одним з найважливіших компонентів ефективного виконання завдань із запобіганням та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій. Актуальність питання зумовлена необхідністю вирішення суперечливих моментів між держаними потребами у висококваліфікованих професійних кадрах та фактичним станом їх підготовки в закладах вищої освіти. Фахівці повинні демонструвати готовність адаптації до нових вимог та ефективного реагування на непередбачувані ситуації, що зумовлює оперативне здобуття та застосування нових знань.

Таким чином, дослідження та вдосконалення професійної підготовки фахівців цивільного захисту нині є фундаментальною передумовою для забезпечення життєздатності держави, захисту її громадян та успішного відновлення держави в майбутньому. Це робить обрану тему вкрай актуальною та своєчасною для наукового дослідження.

Огляд літератури. Питання професійної підготовки фахівців та формування ефективної кадрової політики у сфері цивільного захисту традиційно привертало значну увагу науковців. Серед дослідників, які активно працювали над цими проблемами, варто відзначити Л. Балабанову [1], В. Гончарука, С. Люленко, В. Парахненка [3], Н. Іванишина [4], М. Коваль [5], О. Ковальова, В. Мазуренка, В. Положешного, І. Бабійчука, Н. Романюк [6], М. Козяр, А. Литвинова [8; 9], Л. Руденко [9], Р. Мельника [10], Ю. Ненько, О. Іващенко [11], О. Лещенка, С. Кудіна, В. Михайлова, С. Осипенка, М. Андрієнка, В. Коробкіна, Н. Романюка, Л. Калиненка [12], С. Пономаренка [14], І. Савенкова, І. Закерничної [21], В. Шойка [22], чії праці присвячені антистресовій підготовці рятувальників до дій в зоні збройного конфлікту, психолого-педагогічному аспекту підготовки фахівців служби цивільного захисту у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, особливостям професійної підготовки фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти до діяльності в надзвичайних ситуаціях, ключові напрями вдосконалення підготовки фахівців із радіаційного та хімічного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах військового часу, проблемам підготовки кадрів сфери цивільного захисту.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених окремим аспектам професійної підготовки та кадрової політики у сфері цивільного захис-

ту, залишається низка не вирішених питань. Зокрема недостатньо висвітленим є розробка комплексного та системного підходу до професійної підготовки фахівців у сфері цивільного захисту, який би враховував сучасні виклики.

Мета статті полягає в комплексному аналізі ролі професійної підготовки фахівців у формуванні ефективної кадрової політики сфери цивільного захисту України, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному підході, що поєднує використання теоретичного аналізу, системного підходу, вивчення та оцінки змісту норм, положень чинних законодавчих та нормативно-правових актів з точки зору їх відповідності сучасним вимогам, формулювання рекомендацій з питань вдосконалення професійної підготовки фахівців сфери цивільного захисту.

Основні результати дослідження. Державна кадрова політика є складовою державної політики, а кадрова політика відповідних частин оборони та безпеки, зокрема й служби цивільного захисту, є частиною державної кадрової політики держави. Державна кадрова політика характеризується системою нормативно-правових, організаційних та інших заходів уповноважених державою суб'єктів відносно формування професійного кадрового забезпечення. Ключа мета цієї політики полягає в ефективному забезпеченні всіх сфер життєдіяльності країни професійними (компетентними) кадрами, що необхідні для втілення національних інтересів у аспекті розбудови України як правової, соціальної, демократичної держави. Однак, нині перед країною постали нові виклики, що вимагають нових підходів до кадрової політики в сфері цивільного захисту.

Нагальна необхідність щодо перегляду та удосконалення кадрової політики цивільного захисту зумовлена низкою детермінант: по-перше, швидким розв'язанням проблем кадрового забезпечення, що зумовлені повномасштабним вторгненням та подальшими тривалими військовими діями; по-друге, забезпечення спроможностей фахівців цивільного захисту виконувати завдання в умовах посиленої дії виникнення надзвичайних обставин, найбільш ефективного використання кадрів, що мають відповідний досвід в цій сфері; по-третє, євроінтеграційний вектор держави спрямований на посилення інтеграційних процесів та досвіду в тому числі й в сфері цивільного захисту; по-четверте, подальша професіоналізація фахівців цивільного захисту та створення належного кадрового резерву служби цивільного захисту.

Отже, в сучасних умовах робота служби цивільного захисту стала надзвичайно ускладненою, що зумовлено несприятливою безпековою ситуацією в країні та широким застосуванням різноманітних технічних інструментів, озброєння та спеціальної техніки. Особливість діяльності фахівців сфери цивільного захисту відбувається як в звичайному режимі, що стосується профілактичних заходів, так й надзвичайних (екстремальних) (рятування людей, ліквідація наслідків стихійних лих, техногенних аварій) обставинах.

У наукових дослідженнях пропонується «професійну підготовку фахівця служби цивільного захисту» характеризувати як цілеспрямований процес опанування

сукупності світоглядних, загальнокультурних та спеціальних знань, умінь, навичок, а також досвіду задля успішного виконання завдань за призначенням [5, с. 79].

Вимоги, які висуваються до майбутнього фахівця цивільного захисту – високий професіоналізм й тренованість, високий рівень психофізичних та фізіологічних якостей, готовність, спеціалізовані знання і навички. Фахівець цивільного захисту має володіти спеціальними багатoproфільними знаннями, навичками роботи в умовах оперативної взаємодії із різноманітними, зокрема й зовнішніми до системи службами, а також в умовах надзвичайних ситуацій, які відрізняються багатократним характером факторів небезпеки [14, с. 209].

Державна кадрова політика в сфері цивільного захисту направлена на забезпечення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства та держави, а механізмом щодо її реалізації є набір правових норм, принципів і засобів, які забезпечують раціональний добір, підготовку, використання і розвиток людського потенціалу в сфері цивільного захисту [22, с. 110].

Комплекс нормативно-правових документів, що стосуються питань професійної освіти, підготовки фахівців сфери цивільного захисту складають Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII, Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10 лютого 1998 року № 3/98-ВР, Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12 січня 2012 року № 4312-VI, Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI, Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII, а також постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади.

Забезпечення ефективного функціонування фахівців у сфері цивільного захисту, підтримка необхідного рівня їх готовності щодо використання за призначенням, спорядження сучасним озброєнням і спеціальною технікою тісно переплітається із підготовкою спеціалістів високого рівня у закладах вищої освіти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (ст. 1 п. 6⁻¹) заклад вищої освіти з специфічними умовами навчання – заклад вищої освіти державної форми власності, що здійснює підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів на певних рівнях вищої освіти задля подальшої служби на посадах середнього й вищого складу Національної поліції України, начальницького складу з ціллю задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, який впроваджує державну політику в сфері цивільного захисту.

На законодавчому рівні вперше з ухваленням Кодексу цивільного захисту України [7] були викладені узагальнені вимоги щодо підготовки кадрів. Відповідно, глава 18 (ст. 90-91) цього законодавчого акту присвячена підготовці фахівців із питань цивільного захисту. Зокрема, мова йде про підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту за відповідними професіями, спеціальностями/спеціалізаціями, освітніми й освітньо-кваліфікаційними рівнями здійснюються закладами освіти з особливими умовами навчання, що належить до сфери управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Особи, що приймаються на службу цивільного захисту й призначаються на посади рядового, молодшого начальницького складу служби цивільного захисту, проходять первинну професійну підготовку, а на посади середнього й старшого начальницького складу служби цивільного захисту – перепідготовку в відповідних закладах освіти з специфічними умовами навчання.

Порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту визначається ДСНС. Також в професійних аварійно-рятувальних службах впроваджуються спеціальні фізична, медична, психологічна підготовка рятувальників.

Порядок щодо організації і проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб визначається Кабінетом Міністрів України. Зокрема, мова йде про постанову Уряду від 2 жовтня 2013 року № 729 [16], якою визначено форми та організацію професійної підготовки працівників, первинну професійну підготовку і стажування працівників, а також навчальні плани/програми, кадрове забезпечення, підвищення кваліфікації працівників.

Відповідно, результати підвищення кваліфікації враховуються в період здійсненням атестації, просування по службі, а також присвоєння спеціальних звань.

Професійна підготовка фахівців служби цивільного захисту до діяльності в ризиконебезпечних обставинах екологічних, природних, техногенних та технічних аварій й катастроф здійснюється поетапно та охоплює базову професійно-екстремальну підготовку (загальну й спеціальну), контекстно-екстремальну підготовку (спеціально-екстремальну та оперативно-екстремальну), а також постекстремальну підготовку. Задля цього існує організація стажування курсантів 4-6 курсів в підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій, де вони виконують реальні службові завдання із ліквідації надзвичайних ситуацій [9, с. 44; 14, с. 211].

Для реалізації державної політики в сфері цивільного захисту в Україні створена єдина державна система цивільного захисту, де одним з завдань визначено навчання населення поведінці й діям за умов виникнення надзвичайних ситуацій. Як наголошується в наукових дослідженнях [3, с. 79], це завдання останнім часом не виконується в повному обсязі, що стосується майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій. Відповідає за підготовку центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику в сфері освіти й науки – Міністерство освіти та науки України.

Відповідно до норм Кодексу цивільного захисту України (глава 10, ст. 39) Міністерство освіти та науки України зобов'язане розробляти та затверджувати навчальні програми щодо вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, зумовлених надзвичайними ситуаціями та надання домедичної допомоги, що повинна узгоджуватися з ДСНС. Відповідно до цього закону стандартами професійно-технічної і вищої освіти має передбачатися набуття знань в сфері цивільного захисту.

Також до особливостей системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту відносять: а) вимогу чіткої координації і наступності змісту, організацій-

них форм, методів, педагогічних технологій на усіх етапах навчання, який забезпечує цілісність освітнього процесу; б) проектування й організація різних видів професійно-екстремальної підготовки з відносно самостійними методичними підсистемами, особливими формами, методами та засобами; в) необхідність налагодження специфічних механізмів управління, що виявляють характер функціонування і розвитку процесу підготовки майбутніх рятувальників та ін. [9, с. 44].

М.Козяр та А.Литвин [8, с. 207] наголошують, що якість підготовки майбутніх фахівців в галузі безпеки людини в закладах вищої освіти служби цивільного захисту України підвищиться, якщо: забезпечуватимуться ефективна професійна орієнтація і професійний відбір молоді на відповідні спеціальності; зміст професійної підготовки буде враховувати компетентнісний та міждисциплінарний підходи, багаторівневість, а також регіональні потреби служби цивільного захисту, обумовлені станом безпеки місцевих об'єктів; поетапна технологія професійно-екстремальної підготовки гарантуватиме мотивацію, активне включення у навчання, систематичне оволодіння інтегрованою сукупністю професійних завдань в різних надзвичайних ситуаціях, а також вироблення професійно визначальних якостей та становлення чіткої професійної позиції молодих фахівців.

Поміж структурних елементів діяльності фахівця в звичайних умовах виділяють виховну роботу, яка виражається у навчанні й вихованні підлеглих, єдності колективу підрозділу та підвищенні дисципліни, організації й проведенні індивідуально-виховної роботи. Значним напрямом роботи вважається організація різноманітних навчань і тренувань, занять в підпорядкованому підрозділі. Також важливими завданнями фахівців є здійснення масово-роз'яснювальної роботи поміж населення з приводу запобігання пожежам та сприяння діяльності добровільної і місцевої пожежної охорони, інших проти-пожежних формувань [11, с. 577].

Державна служба України з надзвичайних ситуацій як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері цивільного захисту, проводить підготовку органів управління функціональних й територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, їх ланок; організовує та здійснює заходи з професійної підготовки особового складу органів і підрозділів цивільного захисту в випадку виникнення загрози (надзвичайних ситуацій); вносить Міністерству економіки України пропозиції відносно державного замовлення на підготовку фахівців в відповідній сфері; здійснює підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації осіб рядового/начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців та працівників апарату ДСНС; виконує функції із організації й навчально-методичного забезпечення і проведення навчання (підвищення кваліфікації за цільовим призначенням) керівних кадрів й фахівців центральних, місцевих органів виконавчої влади, а також інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, на яких дія законів України у сфері цивільного захисту поширюється, також затверджує навчальні плани та програми післядипломної освіти; здійснює заходи щодо підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців в сфері протимінної діяльності й розмінування [15].

Державна служба України з надзвичайних ситуацій із ціллю організації своєї діяльності здійснює добір кадрів у апарат ДСНС й на керівні посади у її територіальні органи, на підприємства, в організації, установи, які належать до сфери її управління, а також організовує роботу з приводу підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації державних службовців та працівників апарату ДСНС.

В цьому контексті слід звернути увагу на наказ ДСНС від 15 грудня 2023 року № 1000, яким затверджено Положення про адаптацію новопризначених державних службовців Державної служби України з надзвичайних ситуацій [13]. Даний документ розроблено з ціллю впровадження сучасних інструментів управління персоналом в діяльність ДСНС та задля забезпечення уніфікованого системного підходу стосовно адаптації новопризначених державних службовців ДСНС.

Адаптація новопризначеного державного службовця здійснюється для розв'язання наступних завдань: а) забезпечення системного, якісного, структурованого та керованого процесу освоєння на новому робочому місці; б) скорочення часових рамок щодо досягнення новопризначеним службовцем запланованого рівня ефективності/результативності службової діяльності; в) розвиток та вдосконалення професійних знань, умінь, навичок, та особистих і ділових якостей, необхідних задля якісного, самостійного, відповідального виконання посадових обов'язків; г) забезпечення комфортного перебування в колективі; д) утримання у державному органі, зменшення плинності кадрів та витрат на пошук персоналу; е) ознайомлення із особливостями роботи органу, його місією і цінностями; є) долучення до організаційної культури й командної роботи, засвоєння норм та правил етичної поведінки в органі влади; ж) формування позитивного іміджу державного органу.

Організація та координація щодо супроводжувальної процедури адаптації покладається на службу управління персоналом, а тривалість визначається індивідуально для кожного новопризначеного державного службовця.

Вважаємо це позитивним моментом для посилення ефективності роботи ДСНС та зменшення плинності кадрів. Оскільки процес ознайомлення й соціальної інтеграції новопризначених державних службовців у державному органі до умов службової діяльності є важливою компонентною подальшого професійного зростання.

Ми підтримуємо позицію І.Савенкова та І.Закернична, що «при проходженні служби кратно зростає інтенсивність дій й збільшується число факторів, які підсилюють вплив стресу на працівників ДСНС України, що зумовлює підвищені вимоги до адаптаційних механізмів. В умовах воєнного часу та при постійно зростаючому навантаженні ця робота має бути поглиблена за рахунок нових досліджень і апробації тренінгових методик, що відповідають актуальному стану процесу адаптації працівників ДСНС України» [21, с. 384-385].

Постановою КМУ [20] затверджено Порядок, що визначає механізм проведення навчання керівного складу й фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів із питань цивільного захисту. Для навчання ДСНС спільно з місцевими державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування створюють навчально-методичні центри сфери цивільного за-

хисту, до яких приналежні навчально-методичні центри цивільного захисту й безпеки життєдіяльності, а також територіальні курси цивільного захисту, безпеки життєдіяльності. Відповідно, навчання керівного складу та фахівців центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади здійснює Національний університет цивільного захисту України.

Навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією й здійсненням заходів із питань цивільного захисту здійснюється через проведення функціонального навчання (навчання осіб, які за класифікацією професій належать до керівників, професіоналів та фахівців, із ціллю набуття і систематичного оновлення спеціальних знань, умінь, навичок щодо питань цивільного захисту) та практичної підготовки (закріплення керівним складом та фахівцями теоретичних знань із питань цивільного захисту й набуття ними навичок/досвіду виконання завдань (функцій) під час штабних, командно-штабних, спеціальних об'єктових навчань та тренувань із питань цивільного захисту).

Таким чином, фундамент цієї системи складають спеціально утворені в містах й областях України навчально-методичні центри сфери цивільного захисту, управління якими та облік здійснює ДСНС. На їх базі кожного року за державним замовленням і контрактами проходять функціональне навчання (цільове підвищення кваліфікації) близько 50 тис. слухачів із числа осіб керівного складу та фахівців, що організовують та здійснюють заходи цивільного захисту, а також забезпечується практична фіксація рівня їх знань через участь в командно-штабних, спеціальних навчаннях та тренуваннях з питань цивільного захисту.

Освітня діяльність із функціонального навчання провадиться кожним навчально-методичним центром сфери цивільного захисту на основі: 1) виданої органом ліцензування згідно законодавства ліцензії в сфері післядипломної освіти для осіб із вищою освітою за спеціальністю «Цивільна безпека»; 2) затверджених обсягів державного замовлення на функціональне навчання (цільове підвищення кваліфікації) і Планів ключових заходів цивільного захисту України, функціональних і територіальних підсистем, а також їх ланок на поточний рік; 3) визначених ДСНС у Відомостях про право здійснення діяльності з функціонального навчання в сфері цивільного захисту кількості/інтервалу номерів бланків посвідчень про функціональне навчання [2].

Навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту для організації навчального процесу з функціонального навчання розробляються:

1. Програма функціонального навчання, яка за погодженням з ДСНС схвалюється відповідним керівником територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту;

2. План комплектування з навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту на відповідний рік.

Вектор сучасної підготовки майбутніх фахівців служби цивільного захисту на задоволення їх освітніх потреб вимагає створення умов, що забезпечуватимуть майбутнім фахівцям досягнення компетентності в професійній діяльності.

ті, відповідного рівня безпеки, розвитку потреби до творчого застосування набутих знань [3, с. 80].

Ключовими якостями викладачів навчально-методичних центрів у сфері цивільного захисту повинен бути їх професійний розвиток, що найбільш ефективно здійснюється у процесі співробітництва – взаємодії між викладачами й фахівцями сфери цивільного захисту. Відповідно, саме такого роду комунікація продуктивна у ході налагодженої співпраці в період засвоєння нових знань та виконанням завдань з практики професійної діяльності [6, с. 301].

Згідно додатку вказаного нормативно-правового документу (в редакції постанови КМУ від 28 березня 2018 року № 230) визначено перелік категорій осіб керівного складу й фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів із питань цивільного захисту, а також вказано періодичність проходження функціонального навчання – у перший рік призначення на посаду та періодично один раз на три-п'ять років вони зобов'язані проходити функціональне навчання.

За умов визначення щорічної потреби у навчанні керівного складу та фахівців ураховується:

- середньорічний прогноз обсягу проходження навчання із питань цивільного захисту;
- відомості стосовно обліку осіб, що зобов'язані проходити функціональне навчання;
- потреба в навчанні керівного складу й фахівців [12, с. 8].

Порядок щодо організації і проведення спеціальних об'єктових навчань та тренувань із питань цивільного захисту унормовано постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2019 року № 991 [17], що повинні застосовуватися установами, підприємствами, організаціями та ЗВО незалежно від форм власності та підпорядкування під час реалізації ними завдань передбачених законодавством.

Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 травня 2020 року № 412 [18] затверджено Порядок умови, завдання та зміст підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту.

Професійна підготовка організовується для осіб рядового і начальницького складу апарату ДСНС та її територіальних органів (підрозділів), а також установ й організацій, які приналежні до сфери її управління. Ця підготовка передбачає здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти.

Зважаючи, що від початку 2023 року громади можуть створювати місцеві й добровільні підрозділи пожежної охорони за погодженням із ДСНС, наказом профільного міністерства від 13 березня 2023 року № 183 [19] схвалено Порядок підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації основних працівників пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони, утворених органами місцевого самоврядування.

Професійна підготовка основних працівників місцевої пожежної охорони є організованим процесом формування та розвитку професійних компетентнос-

тей, що необхідні для професійної діяльності за відповідною професією (спеціальністю), їх своєчасного оновлення і вдосконалення.

Здійснюється професійна підготовка в закладах освіти ДСНС за запитом органів місцевого самоврядування, що утворили чи планують утворення підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони.

Професійна підготовка ключових працівників місцевої пожежної охорони забезпечується через здобуття ними:

- професійної (професійно-технічної) освіти за відповідною професією;
- фахової передвищої освіти за відповідною освітньо-професійною програмою;
- вищої освіти за певним рівнем вищої освіти за відповідною освітньою програмою.

Кваліфіковані кадри є ключовим ресурсом сфери цивільного захисту, що забезпечують виконання масштабних завдань, які стоять перед ними. Визнання цього факту передбачає здійснення ряду заходів, направлених на формування високопрофесійного та ефективного кадрового потенціалу служби цивільного захисту.

Саме тому важливість підготовки висококваліфікованих фахівців сфери цивільного захисту України в мирний час і в період воєнного стану є безсумнівною, а актуальність професійної підготовки можна сформулювати наступним чином:

1) критична важливість оперативної підготовки й реагування: за обставин військових конфліктів під час реагування на загрози вважається основним фактором, який впливає на масштаби катастрофи. Висококваліфіковані фахівці спроможні своєчасно (оперативно) ідентифікувати загрозу, оцінити рівень небезпеки й вжити неодмінних заходів щодо її нейтралізації;

2) забезпечення національної безпеки: підготовка висококваліфікованих фахівців є важливою складовою національної безпеки України в умовах військової агресії. Уміння запобігати наслідкам надзвичайних ситуацій підвищує стійкість держави перед військовими й терористичними загрозами;

3) зростання загрози радіаційних та хімічних інцидентів в умовах війни: військові дії суттєво підвищують ризик аварій на об'єктах, що пов'язані з використанням радіоактивних матеріалів та хімічних речовин. Зазначене вимагає підвищеного рівня підготовки фахівців сфери цивільного захисту, щоб ефективно реагувати на надзвичайні ситуації і мінімізувати негативні наслідки для населення й навколишнього середовища;

4) розвиток сучасних технологій й обладнання: військовий час зумовлює нові виклики й фахівці мають бути підготовлені до роботи з сучасними технологіями, передусім інструментами моніторингу й діагностики, а також до швидкої адаптації відносно нових типів загроз;

5) міжнародна кооперація й обмін досвідом: підвищення кваліфікації фахівців повинно включати участь в міжнародних програмах і навчаннях із захисту, що надає змогу не лише одержати доступ до передових методик та технологій, проте й посилювати спроможність держави співпрацювати з міжнародними партнерами на випадок виникнення глобальних загроз;

6) інтеграція досвіду військових операцій в навчальні програми: сучасна підготовка фахівців у сфері цивільного захисту має враховувати реальні сценарії військових дій, що можуть призвести до різноманітних інцидентів. Зазначене буде сприяти формуванню фахівців, спроможних діяти в складних і непередбачуваних умовах;

7) психологічна й фізична готовність персоналу: поміж технічних знань, істотним є формування стресостійкості й уміння працювати в надзвичайних умовах, що потребує спеціалізованих програм підготовки, які фахівцям дозволять ефективно діяти навіть в критичних обставинах, зберігаючи високий рівень професіоналізму й продуктивності [10, с. 97].

Можна констатувати про відсутність цілісної системи безперервної анти-стресової підготовки фахівців сфери цивільного захисту на всіх етапах їхнього професійного розвитку.

Зважаючи на реалії сьогодення в Україні, тенденції щодо збільшення військових конфліктів, роль антистресової підготовки фахівців до дій в окреслених умовах неупинно зростає. Маючи свою специфіку, антистресова підготовка фахівців підрозділів має бути включена до складу спеціальної психологічної підготовки, мати модульну структуру й розпочинатися із перших етапів фахового навчання. Набуття вмінь та навичок самоуправління протікання психічних процесів, встановлення рівня оптимального самопочуття і психічного стану вважається важливою передумовою як ефективного здійснення професійних завдань, так й психічного здоров'я кадрів цивільного захисту [1, с. 204].

А.Литвин та Л.Руденко [9, с. 45] звертають увагу на важливих умовах підвищення ефективності формування психологічної готовності курсантів до діяльності в ризиконебезпечних обставинах, зокрема: а) постійне вдосконалення педагогічної майстерності професорсько-викладацького складу; б) активне використання у підготовці курсантів інноваційного службово-бойового досвіду діяльності пожежно-рятувальних формувань; в) удосконалення психологічної підготовки курсантів через моделювання стресогенних чинників, які впливають на особовий склад у ризиконебезпечних обставинах та екстремальних ситуаціях; г) урахування індивідуально-психологічних особливостей у освітньому процесі; д) моральне й матеріальне стимулювання активності курсантів в звичайних та особливо в екстремальних ситуаціях, що пов'язані з ризиком для життя.

Ефективність роботи фахівців служби цивільного захисту залежить від їх належної професійної підготовки й обумовлена розширенням співпраці відповідних цивільних, пожежно-рятувальних служб в Україні й за кордоном. Посилені інтеграційні процеси нашої держави до ЄС, приєднання 20 квітня 2023 року України до механізму цивільного захисту Європейського Союзу [24], що передбачає опанування державними службовцями англійської мови відповідно до стандартів NATO STANAG 6001, також актуалізує потребу підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту в закладах вищої освіти з особливими умовами навчання. Гідний рівень професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців гарантує академічну мобільність здобувачів, що надає їм додаткові можливості відносно опанування зарубіж-

ного досвіду й відіграє основну роль щодо організації міжнародної діяльності з цивільного захисту [4, с. 263-264].

Національні заклади вищої освіти повинні більше уваги приділяти цьому важливому компоненту та враховувати в освітньо-професійних програмах вигоди щодо фахівців сфери цивільного захисту володіння іноземною мовою у відповідності до стандартів НАТО та зважати на досвід підготовки фахівців досліджуваної сфери в державах ЄС.

Можливими напрямками вдосконалення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців сфери цивільного захисту українських закладів вищої освіти з специфічними умовами навчання, як відмічає Н.Іванишин [4, с. 264-265], є: виявлення ключових тенденцій, детальний аналіз змісту та завдань професійної іншомовної підготовки фахівців даного профілю у державах ЄС; обґрунтування психолого-педагогічних основ професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців сфери цивільного захисту в державах ЄС; діагностика подібного й відмінного в системах професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в державах ЄС та Україні; розроблення навчально-методичного забезпечення відносно оптимізації професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в вітчизняних закладах освіти на засадах використання кращого досвіду держав-членів ЄС.

Проблема підготовки фахівця до професійної діяльності в вищих закладах освіти з специфічними умовами навчання повинна дати не тільки знання та вміння, проте й сформувати здатність до саморозвитку, вміння адаптуватися до нових інформаційних, соціальних, технічних і технологічних вимог, кваліфікованого здобуття нових знань через самоосвіту, тобто має базуватися на постулатах випереджальної освіти. Означена підготовка надасть можливість сформувати професійні інтереси майбутніх фахівців, належно зорієнтувати та дати чітке уявлення щодо переваг й труднощів, пов'язаних із професійною діяльністю у службі цивільного захисту [5, с. 80].

Задоволення вимог до розвитку професійної компетентності фахівців цивільної безпеки можливе за умови використання сучасних методологічних підходів, спрямованих на пошук нових ідей та рішень для підвищення ефективності їхньої професійної діяльності. Одним з таких методологічних підходів є діяльнісний підхід, провідною ідеєю якого є діяльність у взаємодії як процес вирішення реальних навчально-пізнавальних, практично-орієнтованих навчальних завдань з урахуванням функціональної відповідальності фахівців цивільної безпеки. Такий підхід реалізується завдяки наявності елементів: предмета, змісту, засобу (ресурсу), формально-визначальних правил, які у взаємодії являють собою рух від окремих дій до цілісної діяльності, що призводить до формування нових знань та породжує нову діяльність, а також її різні прояви [23, с. 85].

Для підвищення якості державної кадрової політики в сфері цивільного захисту запропоновано оптимізувати зміст підготовки й підвищення кваліфікації фахівців всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів згідно з державними вимогами й та досвіду підготовки; привести нормативно-правову базу стосовно кадрової політики відповідно до європейських еталонів у цій сфері та внести відповід-

ні зміни зважаючи на тривалі військові дії; привести у відповідність державну кадрову політику служби цивільного захисту вимогам трансформаційних процесів в країні.

Таким чином, однією із ключових цілей відмінної підготовки кадрів є цілкове задоволення запитів центрального органу влади в сфері цивільного захисту у високопрофесійному та кваліфікованому особовому складові, що буде володіти професійною компетенцією у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій й запобігання їх виникненню, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та рятувальної справи, пожежної/техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб.

Професійна підготовка фахівців сфери цивільного захисту вважається за порукою ефективності діяльності органів (підрозділів) служби цивільного захисту України. Характерна риса цієї підготовки є формування змісту професійної підготовки з врахуванням компетентнісного, діяльнісного та міждисциплінарного підходів, виховання патріотизму та інше.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Професійна підготовка фахівців є не просто однією з ключових ланок кадрової політики у сфері цивільного захисту, а її базовим компонентом. Саме від рівня практичних навичок, компетентності, морально-психологічної стійкості персоналу залежить ефективність реагування на обставини надзвичайного характеру будь-якого масштабу.

Результат проведеного дослідження засвідчують, що ефективна кадрова політика у сфері цивільного захисту неможлива без комплексного та системного підходу до професійної підготовки. Вона охоплює не тільки початкове навчання, але і безперервне навчання (підвищення кваліфікації), перепідготовку, формування психологічної стійкості. Означений підхід повинен ґрунтуватися на тісній взаємодії між освітніми установами, практичними підрозділами та науковими колами, що генерують нові знання, технології. Тільки за умов постійного удосконалення навчальних програм, врахування передового міжнародного досвіду та відповідного ресурсного забезпечення можна досягнути оптимального рівня готовності фахівців до виконання найскладніших завдань з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті міжнародного досвіду формування міждисциплінарних команд реагування та їх підготовки, з метою адаптації найкращих практик до українських реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балабанова Л. М. Антистресова підготовка рятувальників до дій в зоні збройного конфлікту. Психологічна підготовка фахівців екстремальних видів навчання. С. 191-204. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6172/1/псих.pdf>
2. Відомості про навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, що здійснюють навчання у сфері цивільного захисту. Держава служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/navchannya-naselennya-diyam-u-nadzvichaynih-sitaciyah/vidomosti-pro-navchalno-metodichni-centri-civilnogo-zahistu-ta-bezpeki-zhittediyalnosti-scho-zdiysnyuyut-navchannya-u-sferi-civilnogo-zahistu>

3. Гончарук В. В., Люленко С. О., Парахненко В. Г. Екологічна підготовка майбутніх фахівців державної служби надзвичайних ситуацій. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 205. 2022. С. 78-83. DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-78-83
4. Іванишин Н. Л. Актуалізація необхідності вивчення досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського Союзу. *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 01 листопада 2023 р.) / голов. ред. В. Ф. Пузирний ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2023. С. 263-265.
5. Коваль М. С. Підготовка фахівців служби цивільного захисту у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання: психолого-педагогічний аспект. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. Вип. 1 (9). 2019. С. 78-81. DOI: 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-78-81
6. Ковальов О. С., Мазуренко В. І., Положешний В. В., Бабійчук І. В., Романюк Н. М. Самостійна робота як складова підготовки фахівців сфери цивільного захисту. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 3(37). 2024. С. 296-304. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)-296-304](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37)-296-304)
7. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
8. Козяр М. М., Литвин А. В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. №15. 2017. С. 199-208.
9. Литвин А. В., Руденко Л. А. Формування психологічної готовності курсантів ЗВО ДСНС до діяльності в ризиконебезпечних обставинах. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. № 1 (21). 2021. С. 40-48. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-5
10. Мельник Р. П. Актуальність та основні напрями вдосконалення підготовки фахівців з радіаційного та хімічного захисту ДСНС України в умовах військового часу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Том 35 (74) № 5. 2024. С. 94-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/15>
11. Ненько Ю. П., Іващенко О. А. Психолого-педагогічна компетентність як компонент професійної підготовки майбутніх фахівців ДСНС України. *Вісник науки та освіти*. № 1(7). 2023. С. 573–586. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-573-586](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-573-586)
12. Перші кроки щодо організації цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування: серія практичних порадників / О.Я. Лещенко, С.А. Кудін, В.М. Михайлов, С.І. Осипенко, М.В. Андрієнко, В.Ф. Коробкін, Н.М. Романюк, Л.В. Калиненко за заг. ред. П.Б. Волянського, С.А. Парталіяна. К. : ІДУ НД ЦЗ, 2021. Серія 12. 24 с.
13. Положення про адаптацію новопризначених державних службовців Державної служби України з надзвичайних ситуацій : наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 15.12.2023 № 1000. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/2/0/2/9/5/3/9/polozennia-adaptaciia-dsns.pdf>
14. Пономаренко С. І. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 199. 2021. С. 207-213. DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-207-213
15. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : постанова Кабінет Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text>

16. Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб : постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 р. № 729. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2013-%D0%BF#Text>

17. Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 листопада 2019 року № 991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-20#Text>

18. Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.05.2020 № 412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-20#Text>

19. Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації основних працівників пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2023. № 183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-23#Text>

20. Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту : постанова Кабінет Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-п#Text>

21. Савенкова І. І., Закернична І. П. Особливості адаптації працівників ДСНС України та шляхи їх реабілітації. *Актуальні проблеми практичної психології* : Збірн. наук. праць Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 17 травня 2024 року). 2024. С. 381-384.

22. Шойко В. А. Проблеми підготовки кадрів сфери цивільного захисту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013, № 1. С. 108-110.

23. Mykhailov, V., Radkevych, V., Yershova, L., Kinakh, N., Prima, R., Yershov, M.O., Pryhodii, M., Getalo, O., Haiovych, H., & Saliy, O. Activity approach to the development of professional competence of civil security specialists in postgraduate education (the Ukrainian experience). *Journal of interdisciplinary research*. 2022, 82-86.

24. Ukraine. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. European Commission. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/europe/ukraine_en

Стаття надійшла до редакції 12.03.2025

Стаття рекомендована до друку 13.04.2025

Iryna Kryvoruchko, Candidate of Sciences in Public Administration,
leading specialist of the sector of the organization of training of trainees of senior management
personnel of the department of organizational support of the educational process of the
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Anton Tsedik St., 20, Kyiv, 03057, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-0149-8512 e-mail: i.kryvoruchko@knu.ua

PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PERSONNEL POLICY IN THE SPHERE OF CIVIL PROTECTION

Abstract. The article is devoted to the analysis of professional training of specialists in the formation of an effective personnel policy in the sphere of civil protection of Ukraine and

the development of scientifically based recommendations for its improvement, taking into account modern challenges. An urgent need to revise and improve the personnel policy of civil protection, due to key determinants, was identified. A set of regulatory and legal documents on professional education, training of specialists in the sphere of civil protection was studied. The features of the system of training specialists in the sphere of civil protection were identified. The role of the State Emergency Service of Ukraine in the professional training of specialists in the sphere of civil protection was emphasized. The focus was on the adaptation of newly appointed employees to enhance the efficiency of the work of the State Emergency Service of Ukraine and reduce staff turnover as an important component of further professional growth. The mechanism for conducting training of management and specialists whose activities are related to the organization and implementation of civil protection measures is described. The principles of educational activities for functional training of educational and methodological centers in the field of civil protection are determined. The absence of a holistic system of continuous anti-stress training of specialists in the field of civil protection at all stages of their professional development is established. The emphasis is placed on increasing the effectiveness of the formation of psychological readiness of cadets for activities in risky circumstances. It is substantiated that the integration processes of Ukraine actualize the need to improve the quality of foreign language training of future specialists in the field of civil protection in higher education institutions with special training conditions, and areas for improvement are identified. To improve the quality of state personnel policy in the field of civil protection, areas of optimization are proposed. Professional training of specialists in the field of civil protection is considered the key to the effectiveness of the activities of the Civil Protection Service of Ukraine. A characteristic feature of this training is the formation of the content of professional training taking into account the competency, activity and interdisciplinary approaches.

Key words: *civil protection, personnel policy, professional training, civil protection specialists, personnel training, State Emergency Service of Ukraine, public administration, national security, emergencies, personnel management, higher education institutions with specific training conditions, personnel.*

In cites: Kryvoruchko, I. V. (2025). Professional training of specialists as an important component of personnel policy in the sphere of civil protection. *Theory and Practice of Public Administration*, 1 (80), 309–326. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-1-18> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Balabanova, L. M. (n.d.). Anti-stress training of rescuers for actions in the zone of armed conflict. In *Psychological training of specialists in extreme types of training* (pp. 191–204). <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6172/1/псх.pdf> [in Ukrainian].
2. State Emergency Service of Ukraine. (n.d.). *Information on educational and methodological centers of civil protection and life safety*. <https://dsns.gov.ua/navchannya-naselennya-diyam-uznadvichaynih-sitaciyah/vidomosti-pro-navchalno-metodichni-centri-civilnogo-zahistu-ta-bezpeki-zhittediyalnosti-scho-zdiysnyuyut-navchannya-u-sferi-civilnogo-zahistu> [in Ukrainian].
3. Honcharuk, V. V., Liulenko, S. O., & Parakhnenko, V. H. (2022). Environmental training of future State Emergency Service specialists. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (205), 78–83. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-78-83> [in Ukrainian].

4. Ivanyshyn, N. L. (2023). Actualizing the need to study the experience of training future civil protection specialists in EU countries. In *Integration of theory into practice: Problems, searches, prospects under martial law: Proceedings of the 3rd Int. Scientific-Practical Conf.* (Chernihiv, Nov. 1, 2023) (pp. 263–265). Chernihiv: Penitentiary Academy of Ukraine [in Ukrainian].
5. Koval, M. S. (2019). Training of civil protection service professionals in higher education institutions with specific learning conditions: Psychological and pedagogical aspect. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 1(9), 78–81. DOI: [https://doi.org/10.31339/2413-3329-2019-1\(9\)-78-81](https://doi.org/10.31339/2413-3329-2019-1(9)-78-81) [in Ukrainian].
6. Kovaliov, O. S., Mazurenko, V. I., Polozheshnyi, V. V., Babiychuk, I. V., & Romaniuk, N. M. (2024). Independent work as a component of training civil protection professionals. *Perspectives and Innovations in Science* (Series "Pedagogy", "Psychology", "Medicine"), 3(37), 296–304. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)-296-304](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37)-296-304) [in Ukrainian].
7. *Civil Protection Code of Ukraine: Law of Ukraine of October 2, 2012 No. 5403-VI.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> [in Ukrainian].
8. Koziar, M. M., & Lytvyn, A. V. (2017). Features of training civil protection specialists for activities in emergencies. *Bulletin of Lviv State University of Life Safety*, (15), 199–208 [in Ukrainian].
9. Lytvyn, A. V., & Rudenko, L. A. (2021). Formation of psychological readiness of cadets of SESU higher education institutions for work in risky conditions. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 1(21), 40–48. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2021-1-21-5> [in Ukrainian].
10. Melnyk, R. P. (2024). Relevance and key areas of improving the training of specialists in radiation and chemical protection of SESU under wartime conditions. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration and Administration*, 35(74), 94–99. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/15> [in Ukrainian].
11. Nenko, Yu. P., & Ivashchenko, O. A. (2023). Psychological and pedagogical competence as a component of future SESU professionals' training. *Bulletin of Science and Education*, 1(7), 573–586. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-573-586](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-573-586) [in Ukrainian].
12. Leshchenko, O. Ya., Kudin, S. A., Mykhailov, V. M., Osypenko, S. I., Andriienko, M. V., Kobrokin, V. F., Romaniuk, N. M., Kalynenko, L. V. (2021). *First steps towards organizing civil protection at the basic level of local self-government: Series of practical guides* (P. B. Volianskyi & S. A. Partalian, Eds.). Kyiv: IDU NSCP. (Series 12) [in Ukrainian].
13. *Regulation on the adaptation of newly appointed civil servants of the State Emergency Service of Ukraine: Order of the SES of Ukraine No. 1000 dated December 15, 2023.* <https://dsns.gov.ua/upload/2/0/2/9/5/3/9/polozennia-adaptaciia-dsns.pdf> [in Ukrainian].
14. Ponomarenko, S. I. (2021). Features of professional training of future civil protection professionals in higher education institutions. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (199), 207–213. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-199-207-213> [in Ukrainian].
15. *On the approval of the Regulation on the State Emergency Service of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1052 of December 16, 2015.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
16. *On the procedure for organizing and conducting professional training and advanced training of core employees of emergency rescue services: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 729 of October 2, 2013.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2013-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
17. *On the procedure for organizing and conducting special site-based civil protection exercises and drills: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 991 of November 28, 2019.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-20#Text> [in Ukrainian].

18. On the procedure for training, retraining, and advanced training of civil protection service personnel: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 412 of May 26, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-20#Text> [in Ukrainian].

19. On the procedure for training core personnel of fire and rescue units to ensure local fire protection: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine No. 183 of March 13, 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-23#Text> [in Ukrainian].

20. On the procedure for training management personnel and specialists whose work involves organizing and implementing civil protection measures: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 819 of October 23, 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-п#Text> [in Ukrainian].

21. Savenkova, I. I., & Zakernychna, I. P. (2024). Features of SESU personnel adaptation and ways of their rehabilitation. In *Current Problems of Practical Psychology: Proceedings of the Int. Scientific-Practical Internet Conf.* (Odesa, May 17, 2024) (pp. 381–384) [in Ukrainian].

22. Shoiko, V. A. (2013). Problems of training civil protection personnel. *Investments: Practice and Experience*, (1), 108–110 [in Ukrainian].

23. Mykhailov, V., Radkevych, V., Yershova, L., Kinakh, N., Prima, R., Yershov, M. O., Pryhodii, M., Getalo, O., Haiovych, H., & Saliy, O. (2022). Activity approach to the development of professional competence of civil security specialists in postgraduate education (the Ukrainian experience). *Journal of Interdisciplinary Research*, 82–86 [in Ukrainian].

24. European Commission. (n.d.). *Ukraine – European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations*. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/where/europe/ukraine_en [in Ukrainian].

The article was received by the editors 12.03.2025

The article is recommended for printing 13.04.2025